

«Det ble så mange - eksekverte - nordmenn i live, at det truet med å bli skandale»

«ALLE SOM ER REDDET FRA EN SIKKER DØD, BURDE MINNES VIDKUN QUISLING»

I dette nummer:

- Vidkun Quisling skaffet jøder ariske bevis.
- Vidkun Quisling hjalp jøder til Sverige.
- Vidkun Quisling fikk mengder av fanger løslatt.

Vår reportasje omfatter brev og vitneutsagn, også fra navngitte jøder, som burde overbevise de fleste om hvilke usannheter det fra enkelte hold søres om Nasjonal Samling og partiets angivelige deltakelse i terroren mot jøder under okkupasjonen.

AV ANNET INTERESSANT INNHOLD NEVNER VI:

«EN REISE GJENNOM TIDEN» hvor vår skattede medarbeider «E. L.» avslutter serien sin, som har vært mottatt med stor oppmerksomhet blandt leserne. Signaturen kommer forøvrig med en artikkel i dette nummer, - kalt «FOR FRED OG FORSONING». Som vanlig aktuell og givende.

Selvfølgelig har vi en godbit fra vår fremste medarbeider John Sand. «Radiotalen som skremte Adolf Hitler» er tittelen.

«O. F. kommer med en artikkel om «slaget» i Jøssingfjord og det etterfølgende britiske felttog i Norge.

En leser har sendt oss beretningen om familien Welde i Nord-Trøndelag hvor tre generasjoner var medlemmer av Nasjonal Samling. Seks medlemmer av yngste generasjon var frontkjempere og ialt 39 i familien sto fast og brast med Vidkun Quisling og hans parti.

I den senere tid har norsk presse slått opp «nyheter» som er over femti år gamle, og som vi kunne lese i avisene under okkupasjonen. Den gang ble de stemplet som løgnpropaganda. I dette nummer gir vi noen eksempler!

Med et «sideblikk» til tidligere Stortingspresident Jo Benkow og hans fantasier om Nasjonal Samlings og partimedlemmenes delaktighet i deportasjonen av norske jøder, finner vi det på tide å gjøre kjent noe av det arbeide bevegelsen gjorde for å hjelpe såvel jøder som andre nordmenn fra fengsling og deportasjoner under okkupasjonen. Vi viser også til brev og bevitnelser (også fra jøder) som bekrefter Vidkun Quislings sterke motstand mot jødeforfølgelsen, som han karakteriserte som «middelaldersk». Selv sørget han for at flere jøder kom seg til Sverige, andre ble utstyrt med ariebevis.

Vidkun Quislings nærmeste medarbeider i hjelpearbeidet var Finn Støren, - ministerpresidentens personlige representant i «samarbeidet» med de tyske myndigheter i Tyskland og Norge.

Et «samarbeide» som hadde karakter av en konstant strid hvor Vidkun Quisling og Finn Støren på den ene siden og Terboven på den annen side ga seg utslag som beskrives som direkte fiendtlige.

Her kan nevnes Terbovens stadige forsøk på å hindre Vidkun Quisling i å knytte og vedlikeholde kontakter i Berlin og hans motspill mot Vidkun Quisling hos Hitler og høyere myndigheter.

Finn Støren befant seg like før kapitulasjonen i Danmark hvor han gjennom forbindelser der jobbet med gjennomføringen av frigivelsen av norske fanger i konsentrasjonsleirene og av internerte studenter.

Fra Himmlers side var til-

latelsen til frigivelse allerede gitt, men problemet var transportmidlene. (se annet sted i månedens nummer) Under oppholdet i København kom kapitulsjonen, - og han ble arrestert.

Senere overtok svenskene det arbeide Finn Støren hadde gjennomført - og takket være dette kunne de «hvite busser» ganske snart begynne å rulle.

Finn Støren ble selv satt i fangeleiren på Alsgade skole i København. Her var oberstløytnant O.Permin fangesjef, og gjennom ham sendte Finn Støren et brev til Lagmannsretten i Oslo som skulle begynne rettsaken mot Vidkun Quisling.

Sammen med mange andre viktige dokumenter som talte i ministerpresidentens favør forsvant også dette brev.

Folk og Land har en gjenspart, - som vi gjengir nedenfor:

Brevet som forsvant:

Da jeg fra den 20. mai d.å. har vært arrestert og siden den 21. juni har vært forlagt på «Tovs stue», Alsgade skole er jeg først idag ved å lese «Billedbladet» av den 4. ds. blitt oppmerksom på den sak som er reist mot forh.v. ministerpresident Vidkun Quisling. Jeg ønsker i den anledning å gjøre oppmerksom på, at jeg sommeren 1940, rettere den 18. juni 1940, etter at konge og regjering var flyktet fra landet meldte meg inn i Nasjonal Samling, etter først å ha hatt en lang samtale med herr Quisling. Jeg erindrer tydelig, hva herr Quisling sikkert også gjør, at vi under denne samtale drøftet Quis-

lings forhold til Tyskland før den 9. april 1940. Quisling erklærte at han ikke hadde stått i noe slikt forhold til Tyskland som det ble påstått av hans politiske motstandere. Han hadde intet ansvar for tyskernes ankomst til Norge, og visste ikke mere derom enn alle andre.

Jeg traff første gang Vidkun Quisling i Moskva 1924, da Quisling var leder av Nansenhjelpen. Hans personlighet gjorde allerede da det sterke inntrykk på meg. Det samme vilde de millioner russere kunne si, hvis liv han reddet.

En sådan mann som Quisling lyver ikke. Jeg er derfor sikker på at Quisling ikke har begått noen landsforrædersk handling.

Hele det kjempearbeide som ble nedlagt i kampen for Norges interesser mot tyskernes inngrep gir også tydelig bevis herpå. Hva eventuelt andre nordmenn, som i en årrekke bodde i Tyskland, kan ha gjort før den 9. april 1940, er kanskje en annen sak.

Quisling sa at han intet kjente til dette og at han ikke kan gjøres ansvarlig for hva andre har gjort uten hans viden.

Dessuten, - den som kjenner litt til mentaliteten hos Tysklands daværende makt-havere vet at disse folk ikke stolte på noen og derfor ikke meddelte noen noe om sine planer.

Uten å vite noe om det kan jeg tenke meg at Quisling vil bli gjort ansvarlig for alle de norske jøder som eventuelt er omkommet. Det bør derfor gjøres oppmerk-

Forts. side 8 ➡

EN REISE GJENNOM TIDEN

Del 3 - Politisk reform

Av E. L., Oslo

Vi er snart kommet frem til reisens endepunkt i vårt århundre. En kommentar til det politiske bilde kan være aktuelt.

Trenger vi en reformasjon innen vårt politiske liv? Kjente personer i fortid og nutid har vært inne på dette.

Fridtjof Nansen gir oss et utgangspunkt når han i sin tale 26/08/1928 om et nytt Norge omtaler en nasjon som står splittet i mange politiske partier som trekker i hver sin retning:

«Og jeg vil si dere, at etter min overbevisning er det partipolitikken som er blitt en fare i Norge i dette øyeblikk; den er ikke naturlig og sunn lenger; den har ikke fulgt med tiden og har ikke livets rett.»

I en annen tale uttrykker han seg slik: «Men, sier man, dette er demokrati, og sådan skal det være. Demokratiet i vår nuværende form vil imidlertid neppe kunne bringe oss noe godt styre. Vår parlamentarisme er i virkeligheten allerede en utlevd regjeringsform. Det var mening i den, så lenge det var to partier. Men nu, da enhver mulighet for en så enkel situasjon er opphørt, kan man heller ikke se noen mulighet for å få en kraftig og ledende regjering. Et systemskifte må det til, om ikke hele vårt offentlige liv skal forsumpes. Saken er den, at vi befinner oss i en overgangstid. En kulturperiode er forbi, den nye er ennå i sin vorden.»

«Og så en annen ting! Er det mening i det at det skal avhenge av rene tilfeldigheter om de forskjellige næringsgrener og stender skal få representanter inn i tinget. Landets viktigste livsinteresser kan på det vis kanskje blir helt uten en brukbar talsmann. Var det ikke rimelig at hver interesse hadde sin representant? Industrien, fiskeriet, aker-

bruket, åndslivet eller kanskje universitetet, skogbruket osv. Det forekommer meg at med en tilstrekkelig opparbeidet respekt for sakkunnskap burde dette være en selvfølge.»

Tsjekkoslovasias president Vaclav Havel hadde også tanker om et nytt og anderledes demokrati, som snarere skulle ledes av uavhengige enkeltpersoner med faglig og moralsk styrke med basis i nærings- og kulturorganisasjonene, enn å være dominert av politiske partier. Tiden var ennå ikke moden for en slik omlegging av det politiske liv.

Tanken går videre til det sveitsiske demokrati, til landet uten partiregjeringer og ministerkriser. Med folkeavstemninger som øverste kontrollmyndighet. Sveits har i sitt samfunnssystem tatt brodden av partivesenet ved stabile regjeringssystemer og med en folkerepresentasjon gjennom næringsorganisasjonene, samt de religiøse og kulturelle landsammenslutninger. Nærmere detaljer om det sveitsiske demokrati har jeg i korthet behandlet i min artikkel med tittel «Parlamentarisme og direkte folkestyre.»

Har parlamentarismen overlevet seg selv? Manglende styring kan bli kostbart. Slik innleder h.r. advokat O. Trampe Kindt, Oslo, sitt innlegg i Aftenposten, 16/01/1987. Han skriver bl.a.:

Prisdirektør Egil Bakke sier i en artikkel om tillit til politikere følgende:

«De politiske partier synes idag ikke lenger å være hensiktsmessige organer å bygge samfunnsstyringen på. Deres rolle synes å være i ferd med å utspilles. Jo før vi tar den formelle konstitusjonelle konsekvens av det, jo bedre.»

«Vi fikk i høst - og vil sikkert også i år - få demonstrert for åpen scene hvor

dårlig vårt politiske system fungerer når ikke lenger *ett parti* har flertallet.

Med flere mellomstore partier - selvopptatt av egne sosiale profiler - fungerer ikke det parlamentariske system. Det passer for et stabilt klassesamfunn med ensartede sosiale grupperinger.

Disse danner grunnlaget for de politiske partier. Et mangfoldig samfunn med sterk sosial utjevning lar seg ikke lett oppdele i større ensartede sosiale grupperinger. Grunnlaget for store partier og parlamentarisme synes ikke lenger å være tilstede.»

Videre: «Det er idag ikke lenger hensynet til helheten - til landet - som er avgjørende for det, eller de partier som får makten. Forfatteren Alvin Toffler sier i sin bok «Den tredje bølge» at politikere vil være mer opptatt av å sikre seg de beste stoler på statskipets soldekk enn av skipets kurs. Man kan ikke vente at politikere skal gå inn for reformer som kan undergrave deres posisjon. Det er alene pressen og massemediene som kan skape det nødvendige opinionsspress for politiske reformer.»

Hvorledes er situasjonen i dagens politiske Norge? Innhentede opplysninger gir dette resultat: Stortingets sammensetning blir skjevere for hver ny samling og det er lenge siden forsamlingen gjenspeilte et nasjonalt yrkesmønster. Det er typisk at i dagens nasjonalforsamling er det bare tre som er industriarbeidere, fire er gårdbrukere og den fargerike Steinar Bastesen er eneste representant for aktive fiskere. Fra det private næringsliv er det fem representanter og av frie yrker bare to.

Det er fra lærerværelsene

og politiske organisasjoner hovedtyngden av stortingsrepresentanter kommer. Mange representanter er bygget opp gjennom politisk trening og arbeid i politiske organisasjoner og i fagbevegelsen. De folkevalgte burde korrespondere noenlunde med den nasjonale yrkesstatistikk. Det er uheldig når enkelte yrker nærmest ikke er representert på tinget.

Det vi trenger på Stortinget er folk med livserfaring, kombinert med yrkeserfaring, og ikke fremadstrebbende ungdommer som helt fra skoletiden har tatt sikte på en politisk karriere. Målet bør være et sakkyndig styrt Norge, med våkent øye for den enkeltes initiativ og handlekraft.

Moralsk opprustning

Jeg vil til slutt ta for meg den moralske faktor i vårt samfunn idag.

Vi opplever en verden i forfall og uorden - både kosmologisk, politisk, sosialt og menneskelig - hvor medmenneskelighet og uegennytte er sjeldne fenomener.

Det moralske forfallet gjør seg også gjeldende i vårt samfunn, hvor destruktive krefter er på fremmarsj. Dagspressen bekrefter vårt moralske forfall. Kynismen og uærligheten blir bare verre og verre. Vi blir stadig mer hensynsløse og mindre opptatt av å overholde lover og regler. Vi kan ende med et samfunn, hvor vi ikke kan regne med at våre medmennesker vil opptre moralsk, lovløydig og omsorgsfullt.

Fagfolk beretter at kriminaliteten fra ca. 1965 til ca. 1995 i Skandinavia er mer enn femdoblet, og av en stadig grovere karakter, ofte anvendes kniv og skytevåpen. En medvirkende årsak til denne utviklingen er narkotikaen, som ble introdusert i løpet av 1960-årene.

Fra 1976 til 1988 ble selv-

mordsfrekvensen i Norge fordoblet. Dette er i seg selv et oppsiktsvekkende tegn på at noe er galt i samfunnsutviklingen. Videre kan nevnes at antallet barn som henvises til behandling for sorg og depresjoner er firedoblet i de siste fem årene.

Jeg skal ikke trette med flere dystre trekk fra samfunnsutviklingen i årene 1965 til 1995, men for å ta en oppsummering, henvises til en artikkel av forfatterinnen, Nina Karin Monsen i Aftenposten i år med overskrift: «Den nye folkesykdom. Pengeforstyrrelser: I ferd med å bli vårt fremste lidelse.» Hun konkluderer slik:

«I vårt samfunn lider vi ikke bare av nevrososer, psykoser, depresjoner, angst og spiseforstyrrelser. Vi lider først og fremst av pengeforstyrrelser. Forholdet til penger er hos svært mange slik at de egentlig burde vært på akuttavdelingen. Men symptomene er så vanlige at de ikke er synlige, sykdommen er ikke engang diagnostisert. De alvorligst syke blir kriminelle ellerprostituerte. Suget etter penger får dem til å overtre alle grenser.»

En visesanger uttrykte det så klart når han uttalte: «Vi har alt, og det er også alt vi har.»

Årsaken til all elendigheten er i korthet følgende: Kulturkonflikter. - Narkotika. - Tiltagende materialisme. - Aldri før har så mange barn og ungdommer vært massivt destruktivt påvirket av en kommersielt volds- og sexindustri som i de siste tretti årene. - Oppløsning av familieforhold. -

Det var ikke et slikt fremtidssamfunn vi drømte om i vår ungdom, vi som i dag er godt voksne. Dypt i vår natur ligger prentet inn som positive verdier, ansvarsfølelse, selvdisciplin, nøktern-

Forts. side 8 ➡

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER
Telefon 61 33 20 87

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).
Giro: 0808.5164504

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.
Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: INSTITUTT FOR NORSK OKKUPASJONSHISTORIE

MED INO MOT ÅR 2000

Mange av våre trofaste INO-kjempere er falt fra i de siste år, dels grunnet alderdom, dels ved dødsfall.

Det er årsaken til at vi nå sterkt appellerer til lesere av FOLK OG LAND om å fylle hullene etter disse og - ved siden av bladabonnementet - også søke medlemskap i instituttet.

Sammenlignet med hva seierherrene har å operere med er våre muligheter og ressurser forsvinnende små. Desto større grunn er det å støtte aktivt opp om de redskaper vi har, der Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie er en av våre viktigste bærebjelker.

Her må arbeidet trappes betydelig opp, og til det trengs flere medlemmer, og helst også krefter til arbeidet i tillitsmannsapparatet.

Tenk derfor nøye etter hva DU kan gjøre for å styrke vår felles sak.

INOs formålsparagraf lyder:

«Instituttets formål er almenntilgjengelig, objektiv forskning og publisering vedrørende norsk historie omkring verdenskrigen 1939-45 og tidsrommet før og etter denne».

Instituttet arbeider p.t. med en rekke svært interessante prosjekter, og vil dessuten søke å få arrangert flere av de populære temamøter med foredragsholdere kjent fra sitt forfatterskap og pressens debattsider.

Partipolitisk virksomhet ligger utenfor instituttets virkeområde. Enhver som slutter opp om instituttets formål kan - uansett politisk innstilling - søke om medlemskap.

Hundreder av kvinner og menn har gjennom årene fra 1945 sett det som en livsoppgave å kjempe mot urett, for rettferdighet.

DU bør også gjøre det.

Et medlemskap i INO er nok.

Det er NÅ det gjelder.

Trønderfamilie med 6 sønner ved fronten

HISTORIEN OM FAMILIEN WELDE I BEITSTAD

En leser i Trøndelag har sendt oss denne beretning om familien Welde i Nord-Trøndelag hvor tre generasjoner var medlemmer av Nasjonal Samling under okkupasjonen. Seks medlemmer av yngste generasjon var frontkjempere og ialt 39 medlemmer av familien var tilsluttet Partiet.

- Det er vel neppe noe fylke i landet som har så sterk tilknytning til vår saga som Nord-Trøndelag og som er så rikt på historiske minner og minnesmerker.

Med vår stolte nasjonalhelligdom Stiklestad som midtpunkt finner vi spredt over hele fylket ting som forteller oss om vår nasjonale kultur og våre forfedres kamp og innsats på forskjellige områder. Dette har naturligvis satt sitt preg på menneskene som bor der og det har først og fremst gitt seg utslag i en sunn og sterk nasjonalfølelse.

En sterk reaksjon mot det nasjonale forfall vi opplevde her i landet før krigen gjorde seg gjeldende, og da ulykken brøt inn over landet vårt i 1940, viste det seg at en stor del av fylkets kvinner og menn straks sluttet opp om Nasjonal Samling. Bevegelsen var hele tiden i rik vekst i Nord-Trøndelag og i enkelte bygder var tilslutningen enestående. Sin ekte kjærlighet til landet understreket en rekke av fylkets menn ved frivillig å melde seg til kampen mot bolsjevismen. Mange kvinner sluttet seg også til som frontsøstre, i full tiltro til Røde Kors' første bud om hjelp til såvel venn som fiende.

En enkel liten bygd som Beitstad hadde hele 22 frontkjempere, et resultat som til fulle viste kampviljen.

Den samme bygda fostret også en familie med slike

beundringsverdige politiske tradisjoner at den fortjener omtale.

Det gjelder familien Welde hvor tre generasjoner var medlemmer av Nasjonal Samling, seks medlemmer av yngste generasjon var frontkjempere, og ialt 39 medlemmer av familien var tilsluttet Nasjonal Samling.

Alle var ætlinger etter den kjente stortingsmann og norskdomsmann Ole Sivert Welde som representerte Nord-Trøndelag på Stortinget fra 1859 til 1882. Han var tvers igjennom norsk og nasjonal og gjennom hele hans gjerning gikk som en rød tråd kjærligheten til fedrelandet.

De saker han gikk særlig opp i og arbeidet hardt for var trosfrihet, utvidet stemmerett, årlig Storting osv. Han representerte sitt fylke på en særlig dyktig måte og var avholdt som få.

En medarbeider i «Fritt Folk» som besøkte hans sønnesønn i 1944 forteller:

«I storstuen finner vi et stort og massivt sølvkrus innta på hedersplassen. Det er, forteller lensmann Welde, en gave fra velgerne i Nord-Trøndelag og ble overrakt Ole Sivert Welde 17. mai i 1882. Han måtte da trekke seg tilbake som stortingsmann på grunn av en ondartet sykdom, - og døde kort tid etterpå. Sølvkruset bærer en inskripsjon av Bjørnstjerne Bjørnson hvor det heter:

«Fremst Trøndernes Fane for Frihed

du bar i hver strid, Du stolteste bonde på Tinget var i din Tid».

Videre står innrisset på kruset de saker stortingsmann Welde kjempet for. Gaven ble overrakt Welde på hans værelse i Oslo hvor omlag 20 stortingsmenn og fremtredende personligheter med Bjørnson i spissen var til stede.

Om denne hendelse forteller stortingsmann Weldes sønn, forfatteren Anton Welde, i en dagbok han har ført, at hovedtalen ved anledningen ble holdt av seinere statsminister Qvam, som tolket den store sympati som i årrekker var vist Welde av velgerne og sluttet med ønsket om at helbredden måtte komme tilbake og at han ennå i mange år kunne få bære trøndernes fane for frihet. Under hele talen sto de øvrige tingmenn og over mangt et furet ansikt falt en tåre da alle visste hvor farlig sykdommen var.

Rektor Steen oppfordret sine koleger ved sykesengen å avlegge det løfte, at det som Welde hadde kjempet for, nemlig Norges frihet og det norske folks opplysning og framgang, vilde de holde fast ved og arbeide for inntil det ga seier.»

Ole Sivert Weldes egenskaper, hans sterke nasjonalfølelse og kjærligheten til landet gikk som man forstår senere i arv til hans etterkommere.

Et vitnemål fra avdelingsleder i Det tyske sikkerhetspoliti:

«Henvendelsene fra NS om løslatelse av politiske fanger ble så mange at vi teknisk sett ikke maktet behandlingen»

En av tyskernes mektigste menn i forbindelse med løslatelser av norske politiske fanger var obersturmbandführer Herbert Noot. Han var avdelingsleder i sikkerhetstjenesten, (SD) og hans innstillinger ble oftest godtatt av «toppene».

Folk og Land har funnet frem et vitnemål fra ham om Nasjonal Samlings bestrebelser for å få frigitt nordmenn i tysk fangenskap, - og om den innsats Vidkun Quislings representant, Finn Støren, gjorde gjennom sitt utenrikspolitiske kontor.

Vitnemålet fra Herbert Noot var en modig og redelig manns handling, da han i den situasjon han selv befant seg, hadde alt å tape ved å avgi det.

Likevel, - han vant over «rettstaten» Norge, og kunne forlate landet som en fri mann.

Senere giftet han seg med enken etter Heinrich Fehlis.

Fra en rettsbok, Oslo forhørsrett, landssvikavdelingen, 1947, - har vi hentet frem følgende vitneprov:

Fremsto vitne 1.:

Herbert Noot, 38 år gammel, avdelingsleder i sikkerhetstjeneste, grad: Obersturmbannführer, p.t. Hovedøya.

Vitnet kom til Norge i mai 1941, da han ble leder av avdeling 3 i Sicherheitsdienst, og hos Befehlshaber der Sicherheitspolizei und des SD.

Vitnet hadde å gjøre med konsul Støren særlig i forbindelse med løslatelse av politiske fanger i Norge og angående utenrikspolitiske bestrebelser fra Vidkun Quislings regjerings side. De møttes dels på foranledning av vitnet og dels på foranledning av Finn Støren.

Initiativet kom fra Støren

når det gjaldt løslatelse av politiske fanger og utenrikspolitiske bestrebelser som nevnt.

Det kom fortløpende anmodninger om løslatelse av politiske fanger fra Størens kontor, og vitnet mener at det kom opptil flere hundre slike andragender pr. uke, tilsammen opp til flere tusener.

Vitnet mener at det ble løslatt omkring 1000 politiske fanger etter anmodninger eller anbefaling fra Størens kontor.

Vitnet mottok også i mange tilfeller anmodninger fra Størens kontor om ikke å sende arresterte til Tyskland.

Vitnet kjenner også til at Støren satte igang arbeid for å stoppe videre arrestasjoner av gisler som ble tatt i anledning av «Sverigefarten». Det (vitnet) kjenner også til at Støren satte igang en aksjon for å få alle norske fanger ut av Tyskland. Støren utarbeidet i den anledning forskjellige P.M. som ble sendt til såvel Einsatzstab som til vitnets avdeling, i det de så av sistnevnte avdeling ble videresendt til Reichssicherheitshauptamt 3 (professor Frankenberg) som var referent for Norge i Amt 3.

Vitnet kjenner til at forholdet mellom Støren og Terboven var overordentlig dårlig fra 1943, fordi Størens utenrikspolitiske bestrebelser ikke stemte med Terbovens politikk. På grunn av kontroversen mellom Terboven og Reichssicherheitshauptamt i Berlin var Terboven mot alle som hadde gått inn for studentenes løslatelse. Han var derfor også mot Støren.

Vitnet kjenner til at Terboven ønsket å fjerne Støren fra hans stilling som utenrikspolitisk rådgiver for Vidkun Quisling, men kjen-

ner ikke til at Terboven ønsket å rydde Støren av veien ved å ta livet av ham. Vitnet kjenner heller ikke til at det to ganger ble forsøkt attentatt mot Støren.

Vitnet kjenner derimot til at Støren og hans medarbeidere ble utspionert av S.D. Det var jo selvfølgelig, sier vitnet. Det var jo etterretningstjenestens oppgave å overvåke alle myndigheter, organisasjoner og tjenestesteder o.l. Han var særlig interessert i Støren fordi det besto slik skarp motsetning mellom ham og Terboven angående den tyske politikk i Norge.

Vitnet husker også noe om at SD forordnet kontroll på Størens kontor og at den også hadde forbindelse med telefonen der.

Vitnet hadde personlige samtaler med Støren for å sikre en fredelig avvikling av okkupasjonen i Norge, idet Støren utarbeidet forskjellige P.M. i den anledning.

Med hensyn til betydningen av det arbeid som ble nedlagt for norske interesser fra Størens side kan vitnet vedkommende løslatelse av fanger uttale at Størens kontor har sendt det største antall henvendelser om løslatelse og også oppnådd de gunstigste resultater i forhold til alle andre norske myndigheter og enkeltpersoner.

Angående den politiske side vil vitnet si at Størens politiske mål alltid sto i sterk motsetning til Terbovens politikk, men at Støren gjennom mange P. M. som han sendte til Berlin oppnådde en innflytelse på R.S.H.A. som første til visse forandringer i eksekutiven i Norge, f.eks. avløsningen av avdelingsleder IV Sicherheitspolizei Reinhardt i

Forts. side 5 ➡

Fru Elfi Levy:

Om Finn Støren

«Uten hans energiske arbeide ville min mann og begge mine sønner ha kommet til Polen»

En herr Rolf Manskow hadde 30. september 1952 en artikkel i «Morgenbladet, hvor han kom med direkte usanne påstander mot Vidkun Quisling og biskop Frøyland. Finn Støren reagerte og fra sitt daværende bosted i Buenos Aires sendte han et brev til overlege Johan Scharffenberg som han visste var kjent for sin «renslighet» i forbindelse med «retts»-oppgjøret.

Vi gjengir her brevet:

- Da jeg ikke kjenner overlegens nøyaktige adresse, selv om Oslo burde være nok, sender jeg Dem disse linjer gjennom min venn godsseier Oscar Fr. Egeberg, Skinnarbøl pr. Kongsvinger.

Det er meg bekjent at De, hr. overlege, forsøker å samle mest mulig materiale om okkupasjonstiden for å gjøre et forsøk på å tegne et bilde av denne ulykkelige tid slik som den virkelig var. Om det lykkes for noe menneske på det nuværende tidspunkt å få istandbragt en hel objektiv skildring av denne tiden får stå sin prøve. For måneder siden sendte jeg en beretning om herr Quislings og mitt siste møte med Adolf Hitler. Jeg vet at De uttrykte Deres tvil om flere av de punkter som ble hevdet i denne utredning. Det er helt i orden. Jeg hadde bare håpet at denne tvil vilde bli uttrykt offentlig og påstanden riktig blitt nedsablet og diskutert. Da vilde tiden vært inne til å fremlegge bevisene for påstandens riktighet. Det er dessverre så nu i Norge at om man fremlegger en påstand som kan tale til gunst for herr Quisling så har påstanden og bevisene så uendelig lett for å spise seg selv opp. De kan være sikker på at jeg sitter med beviser for hva jeg påstod i denne redegjørelse. Det er dog ikke i denne

anledning jeg idag sender Dem disse linjer. Årsaken er at jeg har fått meg tilsendt et klipp av «Morgenbladet» for 30. september 1952 hvor hr. Rolf Manskow har skrevet en artikkel med overskrift «protest». Jeg kjenner ikke Manskows kvalifikasjoner for å skrive om disse ting, (jødeforfølgelsen red. anm.) men helt sikkert er det at herr Manskow skriver om ting han ingen rede har på.

Jeg kjenner godt herr biskop Frøyland og vet at han uredd gikk inn for å spare liv hvor det overhode var mulig ved utallige anledninger. Men dette er ikke sakens kerne. Selve innledningen på artikkelen er gal. Quisling har nemlig aldri igangsatt noen jødeforfølgelse i Norge og heller intet annet sted. Det er riktig at der fra enkelte brushoder innenfor NS var igangsatt stenkasting mot jødeforretninger, men disse brushoder var inspirert av eventuelle tyske beraterer, ikke av Quisling, som tvert imot satte en stopper for denne fremgangsmåte. Da denne ulykkelige jødeforfølgelse senere kom, burde de nuværende såkalte «gode» nordmenn være oppmerksomme på det forbausende lille antall jøder som ble satt fast og deportert. Har De interesse av å høre hvorfor, skal jeg fortelle Dem det.

Det kom ordre fra Berlin om at jøder skulle settes fast for å deporteres til Polen. I den anledning ble jeg tilkalt til ministerpresidenten som nevnte dette for meg, samt sa at aksjonen skulle settes igang innen 48 timer. Jeg spurte Quisling om hans mening om saken og om hvan var enig. I den anledning svarte herr Quisling at det for ham så ut som om vi var kommet et langt på stykke tilbake til middelalderen. Jeg spurte han da om han hadde noe imot at jødene

Forts. side 5 ➡

Om Finn Støren ...Forts. fra side 4

kom seg unna. «På ingen måte», svarte Quisling, «men jeg kan i min stilling ikke vite noe om denne sak». Han spurte meg hvordan jeg ville ordne det, hvortil jeg svarte at saken sikkert lot seg ordne ved å gi et par jøder et tips om at det var fare på ferde. Dette ble også gjort, og i løpet av 20 timer var flesteparten av de norske jøder over grensen. Det er ikke for å fremmale en heltedåd jeg sier dette. Noen heltedåd var det heller ikke å gi et godt råd, men for å fortelle Dem at herr Quisling på ingen måte har foranstaltet noen jødeforfølgelse. Tror De herr overlege at det er riktigere å si: *Tvert i mot?*

Det er riktig at mellom 500-600 jøder ble satt fast. Dette var de som ikke enten hadde fått beskjed om å forsvinne eller hadde ignorert tipset de hadde fått. Men ikke alle som ble igjen ble satt fast. Enkelte gikk i dekning og ble hjulpet over grensen av «patrioter» mot betaling av kr. 2000 pr. hode. Atter andre ble «hjulpet» som ekteparet Feldmann.

Uten at det har noen interesse i denne sak så kan jeg sitere et par linjer av et brev som min hustru fikk fra fru Elfi Levy i februar 1946. Fru Levy levet da med sin familie i Fribergsgatan 10, Gøteborg. «Jeg fikk Deres skrivelse idag, og det er en selvfølge for oss å avlegge vitnesbyrd for Deres mann, for uten hans energiske arbeide ville min mann og begge mine sønner ha kommet til Polen. Vi skal... osv. Det var for å redde de som reddes kunne at Quisling gjorde alt som stod til hans rådighet. I farten kan jeg huske noen få som besøkte meg i de dager: *Ingeniør Blauw fra Bergen, pianistinnen Kari Aarvold Glaser som med sine barn og noter og det hele fikk sjansen til å komme til Sverige. Fru Dobrowén hvis barn fikk ariebevis av Quisling, osv.*

Det var den gang en driven strøm av mennesker som i de dager passerte mitt kontor for å få Quislings hjelp. Og alle fikk hjelp. De navn jeg har nevnt vil sikkert huske den tid og gi Dem en uttalelse.

Videre vil jeg anbefale Dem å henvende Dem til frk. Zimmer, hun bodde den gang i Hafrsfjordgaten. Frk. Zimmer tilhørte ikke NS men hun nedla et enestående arbeide for å redde mennesker. Jeg er sikker på at hun vil gi et helt korrekt bilde av den daværende situasjon, for hun er kanskje den som kjenner best til det samarbeide som ble nedlagt for å hjelpe de ulykkelige mennesker. Jeg tror ikke at frk. Zimmer vil uttale seg på samme måte som Manskow, dertil kjenner hun for godt til de virkelige forhold.

Jeg beklager, herr overleget, at min person er nevnt i denne redegjørelse og det er ikke for å fremheve min ringe andel i denne sak jeg skriver, men da jeg satt midt oppe i begivenhetene kjenner jeg også til begivenheter fra første hånd.

Til slutt ber jeg Dem unnskyldte at jeg har tatt så meget av Deres tid ved å lese dette.

Ærbødigst Finn Støren

Henvendelsene ...

Forts. fra side 4

begynnelsen av 1945.

Alt dette var forbundet med risiko for Støren, i det han kunne regne med å bli fjernet fra sin tjenestestilling og også bli arrestert. I slutten av november 1944 ble tilstrømmingen av henvendelser fra Støren om løslatelse så stor at avdeling 3 ikke klarte det teknisk sett, og vitnet ba da i et brev til Støren om at disse henvendelser måtte bli sendt direkte til avdeling IV som var kompetent myndighet med hensyn til avgjørelsen av disse anmodninger om løslatelse. ●

«De hvite bussene»

Det var Quisling som fikk Himmler til å frigi de norske fanger

Måtte henvende seg til Grev Folke Bernadotte etter at Terboven nektet ham transportmidler

Midt under de verste bombardementer befant Finn Støren seg i Berlin hvor han etter oppdrag fra Quisling skulle forsøke å gjøre en innsats for å hjelpe de deporterte norske studenter og andre politiske fanger. Den innsats som Quisling og hans medarbeidere gjorde på denne front har til dags dato vært fortiet av norsk presse.

Støren skriver i sine etterlatte papirer om Berlinbesøket bl.a.:

Jeg hadde et temmelig stort program for mitt opphold denne gangen. På grunn av store og stigende luftbombardementer av de tyske byer, hadde vi hjemme i Norge fått mangfoldige henvendelser fra de deporterte studenters pårørende med bønn fra engstelige eldre om det kunne gjøres noe for at studentene kunne komme til å bo på et sikkert sted. Dette var selvsagt lettere sagt enn gjort, fordi det praktisk talt ikke fantes noe sikkert sted i Tyskland lenger. Det beste ville derfor være om vi kunne få studentene tilbake til Norge, og dette spørsmål tok jeg da straks opp med Reichssicherheitshauptamt. Studentene sorterte, ble det sagt meg, direkte under Himmler, som var interessert i at de fikk et godt underhold. Man erklærte straks at han ikke ville motsette seg at studentene kom hjem til Norge igjen. Dette var jo gledelige nyheter, og jeg fremsatte derfor straks forslag om at alle norske politiske fanger i Tyskland skulle sendes hjem. Det ble sagt

meg at også dette forslag ville bli overveiet med velvilje. Jeg kunne, ble det sagt, vente et imøtekomende svar også på denne henvendelse, men først måtte saken studeres.

Da jeg kom hjem til Oslo fortalte jeg selvsagt straks ministerpresidenten om de resultater jeg hadde oppnådd i Berlin. Og Quisling var i særlig grad tilfreds med at det var utsikt til eventuelt å få studentene og de politiske fanger hjem.

Jeg hadde ikke vært hjemme mere enn en måned, så fikk jeg beskjed fra Berlin om at Himmler ikke hadde noe imot at studentene og de politiske fanger ble sendt hjem til Norge, men forutsetningen var at vi (de norske myndigheter) måtte sørge for transportmidlene hjem.

Her stod vi selvsagt overfor et vanskelig problem. Den eneste offentlige instansen som var i besiddelse av transportmidler i større omfang var Arbeidstjenesten og dessuten hadde vi Schøyens busselskaper som eventuelt kunne organisere den vidløftige sak.

Jeg diskuterte saken med Quisling, som sa at han skulle ta den opp med Terboven. Dessverre viste det seg at Reichskommissar var temmelig negativt innstillet. Han hadde meddelt Quisling at han slett ikke gjerne så at disse fiendtlig innstilte mennesker kom tilbake til Norge, hvor det var anskeligheter nok fra før. Han hevdet også at Arbeidstjenestens materiell ikke kunne anvendes for formålet.

Da Terboven på denne måte motsatte seg planen, fremkom vi med et forslag om at studentene og fangene forøvrig ikke skulle bringes

hjem til Norge, men at vi kunne søke om oppholdstilatelse for dem i Sverige.

Det varte lenge før vi fikk noe svar fra Reichskommissar på dette forslag, og da det endelig kom, beklaget han at det heller ikke kunne gjennomføres fordi det ikke fantes nok bensin i Norge til å gjennomføre transporten. Likeså ville kommunikasjonene i Norge lide sterkt ved at man trakk så mange busser ut av trafikken.

Med andre ord: Terboven var en absolutt motstander av frigivelsen, og vi ble klar over at han ville legge alle hindringer i veien for å få gjennomført vår plan.

Et stykke ut i oktober 1944 fikk vi gjennom være spesielle kanaler vite hvor betydningsfullt Norge plutselig var blitt i Terbovens øyne. Han hadde da i et selskap for sine nærmeste medarbeidere, hvor det visstnok var blitt drukket temmelig meget, uttalt seg nokså åpent og hadde skrytt av at han var Hitlers personlige representant og at det var hans hensikt å omdanne Norge til en uinntagelig festning som kunne holde ut hvor lenge det skulle være. Han følte seg temmelig sikker, idet han jo hadde en halv million soldater under seg, og han skulle også vite å forsvare landet til siste mann.

Ja, dette var nyheter, dystre nyheter. Da jeg fortalte det til Quisling, ble han meget blek og jeg så at han var rasende. Jeg tror det var denne meddelelse som bevirket en forandring i Quislings forslag til Hitler om den fremtidige ordning, nemlig den at det ble foreslått at de tyske soldater i Norge skulle stilles under

Forts. side 6 ➡

DA-startet krigen i Norge

FAKTA OM JØSSINGFJORDRAIDET

Overfallet på «Altmark» skulle fastslå Norges holdning Den 28. mars 1940 avgjorde britene vårt lands skjebne.

Etter at krigen mellom Tyskland på den ene side og vestmaktene på den annen var en kjensgjering i september 1939, erklærte Norge i likhet med de øvrige nordiske land seg for nøytralt. Denne nøytralitetserklæring ble godtatt av de krigførende parter, men for Englands vedkommende var denne anerkjennelse tilsynelatende mer av formell enn av reell art. I krigens første måneder var Norge utsatt for en rekke mer eller mindre alvorlige nøytralitetskrenkelser som i og for seg kunne være skjebnesvangre nok, men det var først i februar 1940 at vår nøytralitet ble krenket på en slik måte at landets stilling som utenforstående part kom i fare, nemlig ved «slaget» i Jøssingfjord. Omtrent midt i desember 1939 var det tyske lommeskipskip «Admiral Graf Spee» blitt senket utenfor La Platamunningen i Sør-Amerika etter en kamp med tre britiske kryssere. Som hjelpeskipskip for «Admiral Graf Spee» tjenestegjorde tankskipet «Altmark» på ca. 15000 tonn. Det førte forsyninger for lommeskipskipet, og det hadde også noen hundre fanger ombord fra engelske skip som var blitt senket. Etter La Plata-slaget satte «Altmark» straks kursen hjemover, unngikk lykkelig sine forfølgere og trodde seg vel i sikkerhet da det den 14. februar nådde fram til norsk territorialfarvann utenfor Trondheimsfjorden. Her ble skipet straks stanset og papirene undersøkt av en norsk torpedobåt. Deretter kunne det fortsette sin reise nørøver langs kysten.

Nord for Bergen ble «Altmark» atter praiet av en norsk torpedobåt, men nektet denne gang å la seg visi-

Av Ove Fedde

tere, hvilket det hadde full rett til. Imidlertid ble det oppdaget at skipet ulovlig brukte sin radiosender til telegrafering. Kapteinen ble gjort oppmerksom på dette, og han beklaget straks hva som var skjedd. Radiosenderen var siden ikke i bruk.

I mellomtiden fortsatte «Altmark» sin fart langs kysten inntil det utenfor Jæren ble observert av britiske fly. Lenge varte det ikke før en britisk flåteavdeling bestående av 6 torpedojagere med «Cossack» i spissen dukket opp, gikk inn på norsk territorialfarvann og ville stoppe det tyske hjelpeskipskip. Sjefen for en norsk torpedobåt som var fulgt med «Altmark» protesterte, og britene tok protesten til følge og forsvant.

Faren for et britisk overgrep syntes å være avverget, men den britiske marineminister, premierminister Winston Churchill hadde ikke til sinns å gi seg så lett. Han ga med sin regjeringssamtykke ordre om å befri fangene ombord på det tyske skip selv om den norske regjering protesterte. Dermed var nøytralitetskrenkelsen gitt et offisielt stempel, den var blitt til en aksjon av den britiske regjering og ikke utelukkende et overgrep fra britiske flåteenheters side. Konsekvensene måtte da også få en tilsvarende alvorlig karakter.

Om kvelden den 16. februar kom så den britiske flåteavdeling tilbake og fulgte tross norske protester «Altmark» innover Jøssingfjord ved Sogndal. De norske stridskrefter som var tilstede var håpløst underlegne og kunne ikke gjøre noe. Det tyske skip forsøkte å renne «Cossack» i senk,

men det mislyktes, hvorefter britiske marinesoldater entret «Altmark», drepte 7 tyskere og befri de 300 fangene som befant seg ombord. Slik er i alle korthet historien om «slaget» i Jøssingfjord.

Denne grove nøytralitetskrenkelse fikk som man kunne vente, et alvorlig diplomatisk etterspill. Den tyske sendemann i Oslo innleverte straks en skarp protest, og også den norske reaksjon var spontan. Regjeringen protesterte i London, noe som selvsagt var uten virkning, og daværende stortingspresident Hambro kom med bitre utfall mot gamle Albion, - men det var kanskje ikke så alvorlig ment.

Den norske presse var enstemmig i sin fordømmelse av det britiske overfall. Således skrev «Dagbladet», som ikke godt kunne beskyldes for å gå tyskernes ærend, bl.a. følgende: «Med overfallet på «Altmark» har England tilføyd Norge en overordentlig alvorlig krenkelse. Et nøytralt lands farvann skal være beskyttet mot krig; det er en rett både for landet selv og for de krigførende. Vi kan forstå engelsk ergrelse over at «Altmark» unnslopp jakten, og over at tyskerne kan drive handelsfart i norske farvann. Men at England lar seg friste til å bruke samme slags metoder overfor de nøytrale som det så sterkt har bebreidet tyskerne, det både krenker og smerter oss dypt».

I England derimot følte man ikke krenkelsen og smerten så dypt. Overfallet i Jøssingfjord ble betegnet som en heltedåd, og besetningen på «Cossack», (som senere gikk til bunns), ble

Forts. side 9 ➡

Det var Quisling ... Forts. fra side 5

den norske ministerpresidents kommando som en slags fremmedlegion. Dette spesielt også på bakgrunn av den fare for Norge en regnet med fra russisk side etter at tyskerne hadde måttet gi opp forsvaret i Finnmark.

Vi merket også at Terboven plutselig viste en langt større interesse for landets forsvar enn tidligere, og dette tydet ikke godt. Særlig da han så smått begynte å bygge bunkers og andre forsvarsanlegg rundt omkring i Oslo-distriktet, ble vi temmelig betenkte.

Det ble vanskeligere og vanskeligere å ha med Terboven å gjøre og det var umulig å få hans tillatelse til å disponere rullende materiell til transporten av de norske studenter og de politiske fanger. Da samtidig Tyskland i enda større grad ble utsatt for bombeangrep, ble det et hovedspørsmål for oss å få flyttet alle norske som med makt var bragt til Tyskland og som enten befant seg i konsentrasjonsleirer eller studerte ved forskjellige universiteter.

Jeg hadde mange samtaler med Quisling i den anledning og måtte meddele ham at det var umulig å få organisert hjemsendelsen ved norsk hjelp. Quisling bad meg da så hurtig som mulig igjen å reise til Berlin og beklage meg over de hindringer Terboven la iveien. Samtidig skulle jeg underhånden anmode grev Folke Bernadotte om å yde oss bistand og eventuelt å stille det svenske Røde Kors til disposisjon for flyttingen av de norske studenter og fanger.

I midten av desember var jeg igjen i Berlin, hvor jeg straks oppsøkte mine bekjente fra Reichssicherheitshauptamt. Jeg tok bladet fra munnen og beklaget meg temmelig sterkt over at det ikke var lyktes å få dannet en organisasjon til å ta vare på de norske studenter og fanger. Jeg fremholdt at den tyske Reichskommissar

skulle motsette seg dette foretagende, som var godtatt av Reichsführer Himmler.

Før jeg gikk hjem til hotellet fortalte jeg v. Loev at vi hadde henvendt oss til den svenske Røde Kors-president grev Folke Bernadotte og bedt ham om hjelp. Vi hadde ikke funnet annen utvei og saken lå oss meget på hjertet. Det ville glede oss om Reichsführer Himmler fremdeles ville vise den samme interesse for å hjelpe oss. Som alltid ble jeg møtt med vilvilje og han lovet meg at saken skulle bli foredratt for Himmler, slik at denne var forberedt når henvendelsen kom fra det svenske Røde Kors.

Såvidt Finn Størers opptegnelser. Som man vil vite ble de norske fanger til slutt tatt vare på av det svenske Røde Kors med Himmlers samtykke, og så får da enhver selv trekke de nødvendige konklusjoner om det norske okkupasjonsstyres innsats. ●

JEG ER PÅ JAKT

etter eksemplarer av bladet «NORGESPOSTEN» som utkom i Bergen 1940.

Skriv til «FOLK OG LAND» Boks 3239, Elisenberg, 0208 Elisenberg

Merk konv. «Gymnasiast»

Radiotalen som skremte ADOLF HITLER

Lørdag den 20. januar 1940 holdt daværende marineminister Winston Churchill en tale i BBC. I talen kom han med en sterk oppfordring til de nøytrale land om å gå sammen med Storbritania og Frankrike i krigen mot Tyskland. «Hva ville hende om de nøytrale statene i samdrøktighet oppfylte sine plikter overfor Folkeforbundet og stilte seg ved siden av vestmaktene» spurte Churchill.

Under møte i den utvidede utenrikskomité om formiddagen tirsdag den 30. januar 1940 - 10 dager etter Churchills tale - kom representanten Anderssen Rysst (V) inn på talen «som vakte slik oppsikt over den ganske verden» Representanten sa bl.a.:

«Jeg synes det er en sånn kontrast mellom det som England har sagt sig å ville hevde like overfor de nøytrale, og det som nå er kommet til uttrykk, at det nesten ikke er til å tro.»

Utenriksminister Koht kom også inn på Churchills tale i det samme møtet og sa at Churchills kringkastings-tale «mana alle dei nøytrale småstatane, vel og merke små-statane, til å slutta med å vera nøytrale og gå i hop med Storbritania og Frankrike i krigen mot Tyskland.»

Allerede den 22. desember 1939 sa Koht i Stortingets utenrikskomité:

«Eg trur for min part at England og Frankrike gjerne vil driva Noreg ut or nøytraliteten sin og inn i krigen.»

Om de følger Churchills tale fikk, lar jeg den fremragende britiske historiker, Liddel Hert, beskrive (*Den annen verdenskrig* s. 62-63:

«En kringkastings-tale av Churchill, som oppfordret de nøytrale å gjøre felles sak

Av Johan Sand

med vestmaktene i kampen mot Hitler, bidrog naturlig nok til å øke tyskernes frykt. De hadde nå all mulig grunn til å regne med at de allierte forberedte en aksjon. Dette er en del av bakgrunnen for Hitlers beslutning den 27. januar 1940, da han ga sine rådgivere ordre om å utarbeide omfattende planer for en invasjon i Norge om nødvendig. Den spesielle planleggingsstaben møttes for første gang den 5. februar 1940.»

Til sjef for planleggingsstaben ble beordret Kapitän zur See, Teodor Krancke. I «Wahrheit über eine Operation» har han dette å si:

«Da Churchill den 20. januar offentlig oppfordret de nøytrale om endelig å tilslutte seg De allierte, innså både Hitler og Raeder at den til da foreliggende Studie var helt utilstrekkelig som forarbeide. Hitler ga derfor den 27. januar ordre om å opprette en særstab (dekknavn Weserübung) for å utarbeide en operasjonsplan for besttelse av Norge.»

Dette korresponderer fullt ut med det Heinz Høhne skriver i sin store Canaris-biografi *Patriot ins Zweilicht*:

«Jetzt mochte Hitler nicht länger warten» (Nå ville Hitler ikke vente lenger). Den 27. januar ga han OKW ordre om å utarbeide en plan for besettelse av Danmark og Norge. Samme dag ble det opprettet en særstab, dekknavn Weserübung, som skulle forberede en invasjon. De militære planleggerne visste ikke mere om de norske stridskrefter enn det som sto i orienteringsheftet «Norwegen» fra 1907. Abwehrsjefen, admiral Canaris, stilte oberstløy-

nant Pruck til særstabens rådighet. Den 30. januar 1940 kom Pruck - under dekknavnet Ernst Pohl - til Oslo. Han skulle bl.a. observere og oppklare den militære situasjon, herunder styrke, dislokasjon og innsatshensikter hos de norske stridskrefter. Dessuten undersøke forholdene ved havneanleggene i Oslo, Kristiansand, Stavanger, Trondheim, Bergen og Narvik med henblikk på lossing av tropper.

Og Canaris-biograf Høhne kan fortelle at Pruck gjør et utmerket arbeid:

«I løpet av få uker lyktes det ham og hans medarbeidere å oppnå fantastiske resultater med å skaffe pålitelige opplysninger om norske tropper, militæranlegg og kystfestninger.»

I boken *Spillet om Norge* kommer statsstipendiat i historie, cand.jur Sverre Hartmann (s. 76 flg.) nærmere inn på Prucks etterretningsvirksomhet i Norge. Hartmann beretter:

«Særlig viktig var det selvfølgelig å få tak i gode skisser og kart over havneanleggene. Og Pruck var i så henseende uhyre heldig. For en ikke ubetydelig del av det materiale han trengte, fant han samlet og innbundet, endog til meget fordelaktig pris... Koversasjonsleksika utfylte bildet.»

I en lang artikkel i tidskriftet *Marine Rundschau*, hefte 1/57 beretter Pruck at han i begynnelsen av februar 1940 sendte til Berlin en rekke oppslagsverk, håndbøker og kart «i tilstrekkelig mengde» - «darunter das vorzügliche Strassenplanwerk des Königlich Norwegischen Automobilklubs» (I oversettelse: «herunder Kongelig Norsk Automobilklubs fortreffelige veiover-

sikt.»

Til Dagbladet opplyser Sverre Hartmann den 12.10.-84:

«Fra Hitlers side forelå ingen reell planlegging ved årsskiftet 1939/40.»

Om den plan som OKW påbegynte den 17.1.-40 uttaler professor Kersaudy i *Vi stoler på England* s. 32:

«Mye tyder på at Hitler betraktet «Weserübung» kun som en preventiv plan. Han ville helst at Norge skulle forbli nøytralt.»

Men Storbritania og Frankrike hadde motsatte ønsker. I *Den annen verdenskrig* s. 65 skriver Liddell Hart at den franske general Gamelin hadde understreket at vestmaktene hensikt var «å lokke fienden i en felle ved å provosere ham til å gå i land i Norge.»

I boken *Narvik 1940* s. 194 gjengir Bjørn Bjørnsen den britiske diplomaten Laurence Collier:

«Tysk intervensjon i Skandinavia er akkurat hva vi ønsker.»

Churchills radiotale 20. januar 1940 var utvilsomt et forsøk fra hans side på å provosere Hitler så sterkt at vestmaktene kunne få sitt ønske oppfylt.

Radiotalen vakte stor oppsikt og ble kommentert i en rekke ledende aviser i Europa. Lederskribenten i den belgiske avisen *Indepence Belge* skrev 20.1.-40:

Tiltross for de store avisoppslag som finnes både i norske og i utenlandske aviser, er Churchills forannevnte tale ikke omtalt med et eneste ord av historikere som Hans Fredrik Dahl, Ole Kristian Grimnes, Olav Riste, Magne Skodvin og Øystein Sørensen. Såvidt jeg kan se er det bare dr. John Midgaard som i boken «9. april 1940» har nevnt at Churchills tale «var en klar oppfordring til å gå med i krigen, særlig rettet mot Norge.»

20. januar-talen er tatt inn i den engelske originalutgave av boken *Into Battle* s. 158 (utgitt av Cassel and Company LTD, London.) Men -

typisk norsk - er talen lukket bort i den norske utgaven.

Sannheten om den mann som hensynsløst påførte vårt land 9. april-tragedien må ikke komme for dagen.

Nedenfor gjengis noen faksimiler av aviser for 22. januar 1940 - to dager etter Churchills tale. ●

Avisen NORDLYS,
Tromsø 22.1.40

Churchills tale vekker oppsikt

Og sterk forbitrelse i
Tyskland og Italia

Oslo: (A.P.) Churchills tale har vakt oppsikt over heile verden. Enkelte aviser legger den ut som et varsel om en nyorientering i vestmaktene politik med sikte på at de nå skulle gå inn for å tvinge nøytrale med i krigen på sin side.

POLITIKKEN,
København 22.1.40

Politiken

Churchills Tale

Marineminister Winston Churchill's Radiotale Lørdag Aften er egnet til at fremkalde endnu en af disse internationale Diskussioner, der dominerer den mærkelige Krigstilstand i Europa langt mere end selve de militære Operationer.

En stor Del af Talen var helliget Omsorgen for de smaa nevtrale Staters Velfærd og var formet som en Invitation til Krig paa Englands og Frankriges Side.

Berlinske Tiedende,
København 22.1.40

Utvetydigt Forsøg
paa at inddrage de
Nevtrale

Kunnskaper er overflødig

Vi minnes de tider etter 1. verdenskrig og krisene i 1930-årene da avisene bare hadde et fåtall annonser etter arbeidskraft.

Dengang hver ledig stilling brakte søknader i hundrevis og hvor f.eks. en høy-skoleingeniør var overlykkelig ved å få en assistentstilling hos en statsingeniør i småbyen.

Hvor ganske annerledes i høykonjunkturårene etter 2. verdenskrig, hvor den hektisk industrielle utvikling har ført til en hysterisk jakt etter arbeidskraften. Les annonsene i «Aftenposten». De overgår hverandre med å forespeile alle de fordeler en arbeidstaker kan vente seg. I de mest elskverdige ordlag regnes opp de velferdstiltak og privilegier som venter en, - fritiden, feriehytter, gratis telefon, forsikring, hyggelige arbeidsforhold og topp-lønn.

- «Hvis alt dette høres bra ut, så snakk med ...» skriver et større teppefirma. Og fortsetter: «Kjennskap til bransjen er ikke nødvendig. De lærer alt hos oss. Vi har også behov for tilskjærer. Tidligere erfaring ikke påkrevd. De lærer alt hos oss.» Lignende annonser overalt.

Det er slike annonser som inngir ungdommen en forestilling om at det er helt unødvendig å lære noe. Hvorfor ta fagskoler når den får full betaling i opplæringsstiden?

Hvorfor i det hele tatt lære noe som helst når en skare hender løftes bønnfallende mot himlen i håp om at en eller annen av den store mengde ulært ungdom vil lytte til ropet?

En farlig veg - som fører mot ugidelighet, uvitenhet og en lang rekke andre u-ord.

Det ble så mange ...Forts. fra side 1

som på at jødeaksjonen i Norge kom plutselig og var en tysk foranstaltning. Jeg diskuterte saken med Quisling flere ganger. Han ga meg frie hender til å sørge for at jøder kom seg over til Sverige. Ved Quislings hjelp ble dessuten atskillige jøder gjort til arier. Også Quisling ga et bestemt uttrykk for sin antipati mot jødeforfølgelsen.

Jeg kan tenke meg muligheten av at Quisling vil bli gjort ansvarlig for de nordmenn som ble skutt av tyskerne enten ved dødsdom eller ved gisselskytning. I

den anledning vil jeg opplyse at Quisling gjentagne ganger overfor Terboven gjorde sin innflytelse gjeldende for å mildne straffen samt protesterte mot gisseltagning og gisselskytning. Også her ga han meg frie hender til å bearbeide tyskerne. Alle de som er blitt reddet fra en sikker død burde minnes Quisling nu og gi uttrykk for dette. Gjennom Befehlshaber Nord SS-general Redies blev det «ordnet» slik, at nordmenn istedet for å bli skutt, offisielt fikk chansen til å leve ved å utføre livsfarlig arbeide

En reise gjennom ...Forts. fra side 2

het, medmenneskelighet og en enkel glede over livet.

Moralsk opprustning kan høres så ambisiøst ut, men det er på en enkel måte sagt slik: Være mot andre som du vil andre skal være mot deg. Dette vil blandt annet si:

At vi skal respektere andres liv og eiendom, hjelpe dem som er i nød om vi dertil har anledning, være ærlige, samvittighetsfulle, sannhetskjærlige, pålitelige, vennlige og fordragelige, tale vel om hverandre og ta alt opp i beste mening.

At vi skal unngå strid og mistenksomhet, hvis dette ikke strider mot vår rettferdighetssans, videre hat og misunnelse og upåkallet innblanding i andres affærer.

At vi skal verne om *friheten og selvbestemmelsesretten og respektere dyktigheten, fliden og hellet.*

Det gjelder min samling i skrifter etc. i forbindelse med det politiske etterkrigsoppgjøret i Norge. Ett forord, datert 30/01/1949, avsluttes slik:

Landets skjønnhet gjen-speiler seg ikke alltid i folkets sinn, langt mindre under og etter en verdensbrann. Mitt håp var imidlertid at når det rørte vann had-

de fått rensset seg selv, ville alle ting ligge klart i dagen, og bror ville forstå bror. Vannet er ennu grumset, og vi trenger kanskje ennu et skybrudd før renselsesprosessen helt er gjennomført.

Det nye samfunn er det av Gud styrte samfunn. Det er ikke det tvangsorganiserte - men det selvkritiske, selvkontrollerte og selvvirkende frie samfunn. - Innsikten på alle livets områder skal være som den der tjener, ikke som den der hersker. Ikke ved tvang men ved åndskraft skal det nye levende samfunn regjeres.

Når enhver yder sitt beste til gjensidig og egen nytte og ingen mer tillates å øve vold - så er problemet løst. For kun den som ikke er av sannheten trenger vold for å kunne herske over andre. - Se dette er det kjente merke, som aldri slår feil, og som vi unge skal bygge den nye orden på.

Er vi villige til å være med og ofre noe for og skape en fornyelse - i første omgang innenfor det europeiske menneskesamfunn - og gi Europa og verden en ny livsstil, da gir vi de 50 millioner mennesker som fant døden i den annen verdenskrig en mening, vi gir også vår tilværelse en mening. ●

de (f.eks. demontering av miner) SS-general Redies har ved flere anledninger fortalt mig, at det «nu» var så mange eksekverte nordmenn i live, at det truet med å bli skandale. Men også dette blev ordnet. Forhåpentlig er disse «døde» nordmenn nu dukket opp levende igjen, og på samme vis er sikkert nordmenn som var eksekvert av norske myndigheter atter dukket opp levende. Jeg har hatt den lykke å delta i ordningen av idsse saker, men arbeidet ble gjort efter konferanse med og på oppfordring av ministerpresident Quisling. Dog - selvsagt uten at han offentlig kunne gjøre det. Men fortjenesten av disse handlinger bør ikke derfor fratas ministerpresident Quisling.

Jeg kan også tenke mig at Quisling vil bli gjort ansvarlig for henrettelsen av politifullmektig Eilifsen. Jeg erindrer tydelig hvilket sjokk denne dødsdom og eksekvering var. Den kom plutselig og helt overraskende. Jeg talte med Quisling samme dag om saken og bebreidet ham at Eilifsen ikke i det minste var blitt benådet. Jeg vet at Quisling satt sig imot den aksjon som var igang fra tysk side mot Norge. (tysk overtagelse av politiet) Man truet fra tysk side med de voldsomste represalier på grunn av påstått slapphet hos det norske politi. Quisling var derfor blitt tvunget til å la ofre ett liv for å spare mange. Dette har jeg fått bekreftet av politimester Jonas Lie.

Jeg kan også tenke mig at Quisling vil bli anklaget for å ha gått tyskernes ærinder i Norge. Quislings kamp mot de tyske inngrep for å bevare norske interesser kjenner jeg særlig godt til, da det var mitt hovedarbeide å representere Quisling i denne bekjempelse av tyskerne. Det var helt klart for oss, at tyske planer gikk ut på å gjøre såvel Norge som Danmark til tyske protektorater senere. Jeg kjenner fra første hånd til Quislings arbeide for å krysse disse planer såvel i Norge som i Dan-

mark. Jeg kjenner likeledes til hvilket martyrium det var for ham, stadig å bli angrepet nettopp av de mennesker som han av all makt arbeidet for å hjelpe. Presseangreperne fra Sverige og Danmark og selvsagt også den manglende forståelsen fra den norske befolkningens side gjorde et sterkt inntrykk på ham. Han hadde jo ingen chance til å fortelle verden hva hans virkelige arbeide gikk ut på.

Jeg kan sluttligen tenke mig at Quisling blir gjort ansvarlig for arrestasjonene av nordmenn og deportasjonen av nordmenn i Tyskland. Hertil kan sies at det ble fra det kontor jeg foresto ofret atskillige timer hver dag for å hjelpe nordmenn ut av tyske fangeleirer. I desember 1944 blev derfor arbeidet tatt opp med de tyske myndigheter i Berlin for å bringe de norske fangene og studentene ut av Tyskland. Dette arbeidet blev av Terboven sabotert, men det blev senere, i april 1945, heldigvis utført av svenskerne. Det var bl.a. for å ivareta disse norske fangeinteresser og de norske (militære) flyktingenes interesser i Tyskland jeg befant mig på gjennomreise i København da jeg ble arrestert.

Men alle disse skritt av denne karakter måtte nødvendigvis tas uten noen offentliggjørelse.

At svenskene fikk anledning til å utføre sitt udmerkede arbeide for å hjelpe nordmenn og fanger i Tyskland forringer ikke Quislings innsats for dem allerede flere måneder tidligere.

Finn Støren

**Abonner på
Folk og Land
til et ungt
menneske!**

DA startet krigen ...Forts. fra side 6

sammen med de befriddede å rette hårdreisende anklager mot Norge samtidig som fangene feiret som helter.

Ennu verre var det imidlertid at den engelske regjering anklaget Norge for unøytral holdning. Faktum er at krigsskip ifølge gjeldende nøytralitetsbestemmelser hadde rett til uhindret å seile i norske territorialfarvann og uten hensyn til 24-timers grensen. Denne bestemmelse var også fastslått ved en britisk-norsk noteveksling våren 1939. Norske myndigheter hadde heller ikke noen rett til å undersøke «Altmark», noe som engelskmennene hevdet nordmennene hadde forsømt, da det måtte regnes for å være et krigsskip. Selv om det var fastslått at det var krigsfanger ombord på «Altmark» ville ikke det berøre retten til å benytte norsk territorialfarvann ifølge engelske folkeretts-sakkyndige.

Det var således klart for all verden at «slagt» i Jøssingfjord var et brutalt overgrep mot vår nøytralitet. (engelskmennene betegnet det som et «teknisk nøytralitetsbrudd»).

Hadde denne foreteelse vært en isolert begivenhet ville den antakelig forlenget gått i glemmeboken. Dramaet i Jøssingfjord og dets diplomatiske etterspill ga imidlertid den engelske og franske presse anledning til

å rette hårdreisende anklager mot Norge samtidig som malmtransportene fra Narvik til Tyskland ble gjenstand for den største oppmerksomhet i London og Paris. Det var tydelig at Norge nu var kommet i brennpunktet.

Situasjonen våren 1940 var den at krigen ikke var kommet i gang for alvor. For vestmaktene gjaldt det først og fremst å skjerpe blokadene som man enn trodde var krigsavgjørende, og forøvrig foreta seg noe av hensyn til opinionen i de to land som begynte å bli utålmodig. I slutten av mars avløste Reynaud Daladier som fransk regjeringssjef, mens Chamberlein rekonstruerte sitt kabinett, og noen dager senere, den 28. mars ble det skjebnesvangre krigsråd holdt i London hvor Norges skjebne ble avgjort.

For de allierte var overfallet i Jøssingfjord den avgjørende prøveballong som ble sendt opp for å fastslå den norske regjeringens holdning. På grunnlag av det resultat denne prøveballong ga, fulgte siden utleggelsen av miner i norske farvann, og det britiske felttog mot Norge som faktisk startet før 9. april. Dermed ble nøytralitetskrenkelsen i Jøssingfjord forspillet til krigen i Norge og til okkupasjonen som siden fulgte.

Jeg ønsker å bli medlem av Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO)

NAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR.: _____

Kontingent Kr. 200 pr. år.
Postgiro: 0807-5.15.02.89 - Bankgiro: 6063.0500926

INO - Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo

«Bergens Tidende 22. august 1998:

TO SOM VAR MED OG SKJØT

To eldre herrer, langt opp syttiårene, har overfor BTs medarbeider - helt uavhengig av hverandre - gitt et innblikk i den ubehagelige «jobben» de måtte utføre et par år etter krigen.

Det er vanskelig å snakke om dette. De har på forskjellig måte prøvd å fortrenge, og helst glemme, de vonde opplevelsene.

Begge var unge politifolk som fikk den krevende og møysommelige oppgaven å etterforske dem som hadde sviktet og gått tyskerne til hånde.

De trodde at arbeidet for deres vedkommende var gjort da etterforskningen var avsluttet. Men så kom den brutale overraskelsen:

«Gjør også resten!» lød ordren.

Hvem andre stod mer naturlig til enn politifolkene?

Etter at det forferdelige oppdraget var utført, var de begge raske med å komme seg ut av politiet og søke seg annet arbeid.

De var ikke på samme «lag», og henrettelsene her i Bergen skjedde ikke som en engangsoperasjon. Eksekusjonspelotongene måtte tre sammen flere ganger.

Ubehagelige opplevelser passerer revy. En av dem husker spesielt den unge mannen som var så tynn og liten at hendene gled ut av håndjernet! Det måtte settes om føttene under transporten til retterstedet.

Hvem var så til stede da skuddene smalt?

Ingen uvedkommende. I tillegg til skytterne og et par fangevoktere deltok bare en representant for politimesteren - og så legen som skulle konstatere at oppdraget var fullført.

Slike makabre seanser foregikk alltid nattestid, og forståelig nok uten medie-

oppstyr. De aller fleste henrettelsene skjedde uten at avisene skrev om det etterpå. Lørdag 28. august 1948 - da Ragnar Skancke ble henrettet - var Bergens Tidende mest av alt opptatt av den forestående innvielsen av Universitetet i Bergen med kronprins Olav til stede.

Etter at skuddsalvene hadde stilnet på Sverresborg (ved Bergenshus festning. Red. anm.) ble ved en anledning tre små blyklumper plukket opp. De deformerte kulene ble oppbevart og lagt i en pose som «eieren» nesten femti år senere la på borda Ragnar Skancke ble hen-

det i Bergens Tidendes redaksjon. Samlermanien kan av og til gi seg bisarre utslag. (Redaktøren skylder å gjøre oppmerksom på at det som i vår ingress er nevnt som «jobben», hos B. T. er benevnt ørendet!)

BOKTJENESTEN

POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO

..... eks. Inger Cesilie Stridsklev: «MS Theklas himmelferd»	kr. 218,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet)	kr. 285,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet)	kr. 150,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 50,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling?	kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoil"	kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfjendtlige trauma	kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år	kr. 50,-
..... eks. Ståle Fagerland: Et navn til låns	kr. 220,-
..... eks. Johs Myhren: Skyldig - uskyldig?	kr. 100,-
..... eks. John Sand: Elverumsfullmakten	kr. 100,-

Legg til kr. 20,- for fraktselskaper ved forsendelse ved forskuddsbetaling til:
Postgiro 0807-5.15.02.89. **Bankgiro** 6063.05.00926 eller ved **sjekk i kontanter** eller **frimerker**. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr.som betales slik:

Navn:

Adresse:

Postnr.:Sted:

For fred og forsoning

Disse ord står skrevet på minnesteinen over norske legionærer, som falt i kampene på østfronten under den annen verdenskrig. Mange norske og russiske krigsveteraner var til stede under avdukingen av denne minnesteinen i Krasnoje Selo den 23. august -1998. Støtten står på den russiske kirkes grunn - under dens beskyttelse. Det bærende element under denne minnehøytideligheten var: Forsoning - Samhold - Kjærlighet.

Hvorledes har så den norske statskirke stillet seg til forsoning når det gjelder forholdet til tidligere medlemmer av Nasjonal Samling?

Fra norske prekestoler i 1945 og fremover ble det sendt ut dette budskap: Tidligere medlemmer av NS har ikke bare mistet sin hjemstavn her på jorden, de har også mistet den i himmelen. Dette er en bannstråle som ikke er kirken verdig.

Nylig overvar jeg en gudstjeneste i Oslo. Emnet var kristendom i hverdagen, moral og etikk. Det ble bl.a. preket om de av disiplene som sviktet Jesus, og i den forbindelse ble det trukket parallell til «landsforræderen Quisling». Et hvert menneske må ha rett til å ha sin egen mening om denne mannen, men at dette i år 1998 skal trekkes inn i en preken, er tankevekkende.

I Aftenposten for 8.11.-98 leser vi et intervju med denne overskrift: «Kirken har aldri vært ufeilbarlig.» Det gjelder Romanifolket og kirkes behandling av dem i fjern og nær fortid. Til slutt fremsettes dette spørsmål: «Finnes det også andre grupper i vårt samfunn Kirken bør vurdere å be om unnskyldning?» - «Det kan tenkes, men jeg kan ikke ta stilling til det her og nå.»

Den norske statskirke har gjennom tidende bedømt og fordømt grupper av sine medmennesker til ubotelig skade for kirken selv. Dette er kanskje en av årsakene til statskirkens tilbakegang i Norge. I stedet skulle man preke kjærlighetens og gledes budskap. Da skulle det ikke være nødvendig hver eneste søndag å be om syndsforlatelse, som så til slutt synker hen i sin egen fortrefelighet og ufeilbarlighet.

Av E. L., Oslo

Døm ikke for at i ikke selv skal fordømmes

Det gjelder i all korthet landssvikoppgjøret i Norge etter krigen. Den landskjente, og høyt aktede rettslærde, professor Jon Skeie, uttaler i sin bok «Landssvik» bl.a. følgende: «Vi skal bygge på sikker rettsgrunn, ikke på ansvarsbestemmelser som er ugyldige eller i beste fall meget omtvistelige.» Lenger ute i samme boken: «Vi har aldri i vår historie hatt en sådan rettsløshet.»

Mill.org.sjefen i Oslo, major O.H. Langeland kommer inn på rettsoppgjøret i sin bok: «Dømmer ikke.», hvor han bl.a. anfører følgende:

«En av de aller største feil ved rettsoppgjøret er at en i høy grad bygger på uvitenhet om de faktiske forhold. Og det forferdelige er at de myndigheter som tilrettelegger sakene, tildels bevisst fortier viktige faktiske kjennsgjerninger som har betydning for avgjørelsen.»

Professor Hans Fredrik Dahl holdt et foredrag 19.3.94 med tittel: «Må historien skrives om? Den annen verdenskrig.» Samme foredrag ble nylig gjengitt i radioen.

Det går igjen i foredraget at fremtidens forskere helt sikkert vil vurdere vår okkupasjonshistorie anderledes enn det som hittil er blitt gjort på offisielt hold.

Et kort utdrag av dette foredraget:

«Landssvikoppgjøret ventet i det hele tatt på en revisjon - det vil si; på at noen går kritisk igjennom det med dagens rettslige idealer for øyet, og vurderer elementene av hat og hevn - som selvfølgelig også var

tilstede - mot de almenne normer som det preseumptivt skulle håndheve.»

«I et roligere samfunn kan man tenke seg en fastere, mer varig fortidsoppfatning. Ikke hos oss. I vår tid blir historien skrevet om hver eneste dag.

Og dette er ikke bare en prosess som vil skje uansett. Den bør også påskyndes. Historien blir nok i alle fall skrevet om, smått om senn og i tur og orden. Men vi gjør den en tjeneste ved aktivt å søke nye tolkninger, underkaste fortiden den vilje til omskrivning som vi med en moderne betegnelse kan kalle *revisjonisme*.»

«En undersøkelse foretatt under oppgjøret viser at så mange som 40% av de advokater som praktiserte i Oslo, var motstandere av selve rettsoppgjørets hovedprinsipp at medlemskap i partiet NS pr. definisjon var å anse som landsforræderi.»

«Historien vil bli skrevet om uansatt. Det vil gi det beste resultat om vi begynner med det samme.»

Overlege og psykiater, Jon Leikvam, som var fengselslege i Oslo, såvel før, som under og etter krigen, uttaler bl.a. følgende:

«Som en generell karakteristikk vil jeg si at både motstandsfolk under krigen og de landssvikdømte som grupper, var sosialt og samfunnsmessig veltilpassede mennesker som også fant seg til rette i fengselet i motsetning til de kriminelle som samtidig ofte er asosiale.

Jeg vil si at både blant motstandsfolk fra etterkrigstiden og blant de landssvikdømte, fantes det mange dyktige og fremragende mennesker. Krigen og de politiske forhold førte til at seierherrene ble helter og

Forts. side 11 ➡

«LØGNPROPAGANDA» under okkupasjonen er nå blitt den rene skjære sannhet

I den senere tid har vi opplevd at norsk presse slår opp «nyheter» som er over femti år gamle, og som vi kunne lese i «nazipressen» under okkupasjonen.

Den gang ble de stemplet som løgnpropaganda, inntil de nå dukker frem igjen i seriøse aviser som verken sammenligner seg med datidens «Fritt Folk eller nåtidens «Verdens Gang» eller «Dagbladet».

Det kom således som et sjokk på leserne av «Aftenposten», da de i desember ifjor kunne lese at vår verdenskjente skulptør Gustav Vigeland var nazivennlig, - «nazist.»

Kunstneren Viktor Lind som har rystet det norske utløste sjokket kunne

nemlig i et debattinnlegg Etter at norsk presse i flere år hadde pekt på landets scenekunstnere som et eksempel på fast holdning under okkupasjonen, bl.a. med

Her står det: overskriften: «Ingen kjente skuespillere lot seg innordne for kulturavdelingen for de tyske myndigheter, herr Müller Scheld. Jeg vilde sette stor pris på om statsråd Lunde ble med.

Da jeg jevnlig har sett at tyske militære har sterk interesse for mine skulpturer og broen i Frognerparken, har jeg tenkt om det ikke lot seg gjøre å åpne atelieret for disse, i passende antall hver gang, på en eller annen søndag. Atelieret kan romme 500 mennesker. Jeg tør trygt la soldater med sin utpregede disiplin bevege seg mellom mine arbeider i atelieret, uten å være redd for at noe skal beskadiges. En omviser tror jeg vil være overflødig.

Oslo, 1. mai 1941, ærbødigst Gustav Vigeland.

Brevet fra Gustav Vigeland, - og hans innstilling under okkupasjonen, har vært fortiet siden 15. april 1944. Da ble det gjort kjent i «Aftenposten».

Senere også i Odd Melsons okkupasjonshistorie, og Folk og Land har offentliggjort det ikke mindre enn to ganger tidligere. Det er ikke bare kunstneren Gustav Vigelands hold-

ning som har rystet det norske folk.

Den kunne fortelle at en stor del kjente skuespillere sluttet seg til arrangementer under okkupasjonen som var organisert av «Sol i Arbeid», en ren «naziorganisasjon» som lå under Sosialdepartementet og Landsorganisasjonens NS-ledelse. I løpet av 1944 ble avviklet 624 turnéforestillinger, og nær 70.000 arbeidere på norske og tyske anlegg overvar disse arrangementer.

Blandt de 198 høyst seriøse scenekunstnere som frivillig undertegnet kontrakt for medvirkning i forestillingene kan nevnes: Carsten og Lalla Carlsen, Erling Drangsholdt, Fridjof Mjøen, Randi Brønne, Vivi Schøyen, Arne Bang-Hansen, Gunnar Orlam, Martin Gisti, Jens Book Jensen, Dan Fosse, David Knudsen, Elisabeth Gording og Jenny Evjen.

Vi vil ikke unnlate å gjøre oppmerksom på at ovennevnte ble gjort kjent av Fritt Folk 12. februar 1945.

Nå dukker den - for mange - pinlige historien frem som en nyhet. ●

For fred ...

Forts. fra side 10

taperne en pariakaste. For Norge som nasjon er det synd og et betydelig tap at det ble slik.»

Nestekjærlighet og forsoning er realpolitikk

Ingen kan vel i dag uttrykke mine tanker bedre og gi meg sterkere impulser enn Ferdinand Finne. I sin bok «Veien blir til mens du går» på side 40 skriver han følgende:

«Jeg har ingen respekt for de ukristelige kristne som vil tvinge oss til avhold og dømmer oss til helvete. Ingen av de mange kirkesamfunn har enerett på Kristus. Kirken er deg selv. Å være troende utenfor statskirken er forpliktende, du er fryktinngydende ansvarlig overfor Det guddommelige og deg selv. Religiøs konsentrasjon er bevisstgjørelse og selvutsettelse, men døder seg selv og tilføres liv på samme tid.

Jeg tror at ytmøyhet gir næring til hjertets renhet og er den første forutsetning for å kunne bli valgt. Jeg tror at åndelig kraft forløser mer åndelig kraft. Jrg tror på religionenes store budbringere. Ingen av dem talte nedsettende om sine forløpere, bare deres tilhengere gjorde det, og de gjør det fremdeles.

Jeg tror på vennskap. Vennskap er å kunne møtes i tillit, å kunne hvile ut i en annens nærhet, det er å kunne gi i glede og ta imot i takknemlighet. Vennskap er å kunne tie sammen. Vennskap er en kilde til fornyelse.»

Ønsker å kjøpe

2 eksemplarer av
Albert Wieseners bok:
«Lys over landssvikoppgjøret»

Skriv til
«FOLK OG LAND»
Boks 3239, Elisenberg
0208 Oslo

Merk konv. «Søster Grete»

Kvifor har det gått slik?

(frå Johs. Myhrens bok «Skyldig?-Uskyldig?»)

Da NS-medlemmene var behandlinga dei hadde fått, fleire hadde bygd opp ein store fleirtalet var ferdige i opposisjon mot samfunnet 1950 - skulle dei vende og styresmaktene. Mange attende til eit normalt liv. Den prosessen var ikkje like enkel for alle. Mange var vonbrotne, mange var harme for den urettferdige

låg i det faktum at alle såg på seg sjølve som uskyldige menneske, dei hadde ikkje noe å skamme seg over. Dette var og er holdninga til NS-folk flest. Når eg snakkar med dei som var motstandarar under okkupasjonen, har dei vondt for å forstå denne holdninga. Vi var jo dømde for landssvik, ja, vi veit om dette, men det er berre det at ingen NS-medlemmer kjenner seg som landssvikar. Vi ser på oss sjølve som uskyldige menneske, like gode som dei frå den andre sida.

NS-medlemmene var av naturen aktive menneske, passivitet var noe som høvde dårleg for dei. Etter sterk opmoding frå ulike parti gjekk dei aktivt inn i samfunns- og politisk arbeid. Mange melde seg inn i Senterpartiet og Høgre, men AP, SV og Kr.F. fekk også nye medlemmer. Derfor kan vi finne tidlegare NS-medlemmer på Stortinget, i fylkeskommunen og ikkje minst i kommunestyra. Ja, eg kjenner til og med ein som var NS-ordførar under okkupasjonen, som vart vald til ordførar att så tidleg som i 1952.

På universiteta og høgskolane finn vi fleire professorar som hadde vore NS, og i skoleverket generelt har NS-medlemmer funne tilbake til arbeidet sitt.

I næringslivet sit NS-folk over alt i dei høgste stillingane som juristar, sosialøkonomar, psykologar og folk med annan akademisk bakgrunn.

I alt frivillig lags- og organisasjonsarbeid har NS-medlemmene gjort seg sterkt gjeldande, og har hatt framstående tillitsverv i idrett, i kulturelle, humanitære, religiøse og andre organisasjonar. Fleire har vorte valde til æresmedlemmer i sine organisasjonar etter årelangt, heilhjarta arbeid.

Kvifor har det gått slik? Vi

var jo straffa som undermåls menneske, som botnfallet i folket, menneske med ein forvirra og forvilla tankegang, erklærte åndsvake. Og i tillegg til alt dette var vi dømte for landssvik.

Det kan vere berre ein grunn til at det har gått slik. Folk har innsett at dei negative karakteristikane av NS-folk var meningslause og urettferdige. Men kanskje er det ein annan grunn som er enda viktigare: Kanskje har dei som la grunnlaget for og gjennomførte etterkrigsoppgjøret - det store fleirtalet av folket - sett at landssvikoppgjøret var ein skandale som dei helst vil gløkke.

Gymnasiast:

Ungdommen har vilje til objektivitet

Herr redaktør!

Dagens ungdommer hevder ofte at krigen 1940-1945 er «fossil-stoff» og intet har med dem å gjøre. Jeg hører med dem å gjøre. Jeg hører selv til denne generasjonen, og selv om okkupasjonstiden kan synes langt vekk også i mine øyne, har jeg fått spesiell interesse for perioden.

Jeg har nå drevet med historie-granskning på hobbybasis i noen år, og emnet blir stadig mer interessant. Det er imidlertid forstemmende å se hvordan det er blitt manipulert med sannheten i historien. En historiker vil alltid skrive ut fra sine egne forutsetninger, men en burde kunne forlange i det minste en vilje til «fair play». De fleste norske historiebøker for grunnskolen og den videregående skole har når det gjelder annen verdenskrig, i seg en sort/hvitt stemping av groveste slag. Her skiller det mellom *onde* og *gode* nordmenn, og mange elever har nok forundret seg over hvordan disse *onde* «nazistene» i virkeligheten var. For *onde* må jo de være; - det sier jo lærebøkene.

Heldigvis er det moment som taler for at vi nærmer oss et mer balansert syn. Som spesielt interessant i dette emnet, fikk jeg forle-

den tildelt to undervisningstimer for å holde et foredrag om «rettsoppgjøret». Bøker som «Frimodige ytringer», «Den nådeløse rettferdighet», «Landssvik», «Landssvikanordningen» m.fl. ble brukt som kildemateriale. Klassens umiddelbare reaksjon etter foredraget var: «- Hvorfor har vi aldri lest om dette i historiebøkene? Hvordan kan man si at tusenvis av nordmenn var *onde*?»

Er det virkelig sant at det forekom tortur i fengslene etter krigen?»

En kan kort sagt si at foredraget sjokkerte, men vekket opposisjonell interesse. Veien herfra til tilnærmet objektiv historie-undervisning er lang, men denne ene episoden skulle klart tyde på at de unges holdning er åpen for redelig informasjon.

Det kan aldri underslås at det fantes store feil på begge sider under krigen og umiddelbart etter kapitulasjonen. Historien vil i fremtiden måtte gå ut fra forutsetningen at ingen hadde rett og ingen hadde galt utgangspunkt. For å si det kort: Historikerne må stå med et ben i hver leir. Dette har ungdommen vilje til om de kontroversielle saker bare gjøres tilgjengelige.

Nu takker alle Gud

I en av sine bøker forteller forfatteren F. Grønvold om en episode fra syvårskrigen, som vel høres utrolig ut for oss som lever i atomalderen.

Det er på en av slagmerkene ved aftenstid. Preuserne har kjempet usedvanlig tappert og vunnet stort, men også lidt svære tap. På den blodige valplass ligger tusenvis av falne, og de sårede i pinefull vånne. Da er det at en av feltmusikken tar frem sitt instrument og begynner at blåse melodien til den vakre lovsang som ble diktet i anledning av trettiårskrigens opphør: «Nu takker alle Gud». Lidt efter lidt faller de øvrige inn, soldatene i de forskjellige regimenter begynner å stemme i og snart bruser den mektige fortrøstningsfulle og kraftige salme henover den vidstrakte valplass. En av feltprestene fortalte med tårer i øynene: «Det kunne ikke tenkes noe mer opphøyet gripende. Jeg takker Gud for at han av sin nåde har latet mig oppleve så høitidelige øyeblikk: Det var som om livets evige makt lyste seirende over dødens redslar.»

Hvem var Finn Støren?

(Fra Norsk Krigssleksikon 1950-1945)

Støren, Finn Sofus (1893-1962), Quislings uformelle utenriksminister 1940-45. Han var utdannet økonom, i mange år medarbeider og så medinneholder i et finansmeklerfirma ved siden av lange utenlandssopphold: 4 år i Russland, 8 år i Sentral- og Sør-Amerika, der han bl.a. var norsk konsul i Panama. Medlem av NS 1933, fornyet medlemskapet i 1940. Søkte kontakt med Quisling alt i april dagene 1940 og arbeidet siden med flere prosjekter; forholdet til fagbevegelsen, til rederstanden, kvarstadbatene og andre skipsfartsforhold, norske interesser i de tysk-okkuperte østområder samt NS-regimets forhold til landsmenn i utlandet. Støren ble for disse formål kommissarisk leder av Nordmannsforbundet og ekspedisjonssjef for Direktoratet for Utenriks Orientering underlagt Kultur- og folkeopplysningsdep., fra 1942 omdøpt til Direktoratet for spesialorientering og innordnet ministerpresidentens kansli. Her arbeidet 8-10 tjenestemenn inntil staben økte ytterligere da den høsten 1944 også opptok rest-UD som til da lå under Innenriksdep., og ble omdøpt til Kansliets utenriksavdeling. Herfra spilte Støren en viss rolle i utforming av Austrveg-planene, i forsyningssspørsmål, og - noe mindre vellykket - i forsøkene på å motvirke London-regjeringens stilling i opinionen ute.

Støren hadde kontakter og agenter i mange land. Mange av Quislings henvendelser til tyske myndigheter var farget av Størens argumentasjon og interesser. Han ledsaget Quisling på flere av dennes besøk hos Hitler. Hans mangfoldige virksomhet og dens betydning er aldri blitt systematisk undersøkt.

Støren ble arrestert av dansk politi i maidagene 1945 i København der han og en medarbeider skulle ordne med finansiering av de norske Tysklands-studentenes hjemsendelse. Han ble utlevert til Norge om høsten, satt i varetekt, men ble løslatt under etterforskningen pga. sviktende helbred. Før saken kom opp, rømte han i juli 1948 under mystiske omstendigheter fra landet og kom seg til Argentina. Noen rettsak ble derfor aldri reist.

«FOLK OG LAND» på skatte- jakt

Redaksjonen
er fullt opptatt
med å grave
i papirer og
protokoller fra
spenningens år
1933-1945.

Meget forsvant
ved
kapitulasjonen,
- men dukker
nå frem fra de
underligste
steder.

Sikre deg
«Folk og Land»
ved et
abonnement
- det lønner seg!

FORKLARINGEN

I forbindelse med vår reportasje om Finn Størens innsats under okkupasjonen, kom vi over historien om en spion på slottet i Oslo som holdt hjemmefrontens ledelse underrettet om hva som foregikk der, - bl.a. på Finn Størens kontorer.

Historien er sann, - men i virkeligheten var det to slike spioner der.

NS-ledelsen visste om dem begge, men den ene av disse var det av forskjellige årsaker ingen grunn til å ta særlig alvorlig, selv om han etter okkupasjonen skrøt svært av både det ene og det annet.

Den annen var unge E.H. som var ansatt som sekretær i Finn Størens direktorat.

Mange har i ettertid undret seg over at Støren ikke slo ned på disse.

Forklaringen er så enkel at antakelig svært få vil tro den: Finn Støren og NS-ledelsen var overhodet ikke innstillet på å skjule hvilket arbeide Nasjonal Samling gjorde for å hevde norske interesser.

Den samme holdning kom jo til uttrykk på en annen måte. I de første uker etter kapitulasjonen i 1945 fortalte de fleste av oss villig og detaljert hva vi hadde holdt på med. Vi mente jo å ha gjort en nyttig gjerning, og at alle ville forstå det om de bare fikk vite mer om det.

Denne åpne holdning fikk vi bittert svi for, fordi seierherrene konsekvent tolket alt i verste mening. Men de forklaringer vi på denne måte har etterlatt oss, har likevel en god side: Stillet overfor historiens domstol vil vi stå sterkt. ●

JEG TAKKER

TAKK TIL UTFLYTTET TRØNDER FOR BOKA

«Refleksjoner etter 50 år»

AV HANS GERVIK

SOM ROALD FIKK SENDT I MARS 1998.

Elfrid

- Husk bladpengene!

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO